(گەشانەوەی ژیلەمۆی ژێر خۆڵەمێشی کوانووی کۆنی کوردەواری‌مان)– «گۆرانیی و گۆیندەی کورد» (ئەحمەدی سەعید) (١٩٠٠ – ١٩٣٨)

عثمان شارباژێڕی

– خوالیێ‌ی خۆش بێ ، مامۆستا نجم‌الدین مەلا (١٨٩٨–١٩٦٢) هەر بە تەنیا خەمخۆری ئەدەبی کوردی نەبوو ، بەڵکوو زۆر بە تەنگ هونەر و ڕۆشنبیریی و کەلەپوورو فۆلکلۆری کوردی‌یەوە بوو .

– دەربارەی هونەر بڕێکی باش خزمەتی گۆرانیی کوردیی کردووە چ بە لێکۆڵینەوە لە هەندێ گۆرانیی کوردی‌و چ بە نوسین سەبارەت بە ژیان‌و بەرهەمی گۆیندەکانی کورد .

– ئەوەی من بیزانم ئەم ووتارەی مامۆستا نجم‌الدین مەلا (لە گۆیندەکانمان ئەحمەدی سەعید) لە ڕۆژنامەی (ژین) ژمارە (١٦٧١) ڕۆژی ١٩٦٢/٤/٥ دوایین نوسینە لە ژیانی مامۆستادا لە (ژین)دا بڵاوی‌کردووەتەوە [١] .

– بیست‌و یەك ساڵ بە ڕۆژو حەفتەو مانگ‌و ساڵەوە تێ‌پەڕی حەزم ئەکرد شتێك دەربارەی ئەم گۆیندەیەی کورد بزانم تاکوو بە ڕێکەوت لە بەهاری ساڵی (١٩٨٣)دا ڕۆژێك چوومە (ستۆدیۆ گۆیژە) لە سلێمانی وێنەی ئەم کابرا کوردەم دی بە کەواو

سەڵتەوە . لە ژێریدا نووسرابوو (ئەحمەدی سەعید) .
یرەکەوتەوە گۆرانیبێژێکمان هەیە بەم ناوەوە . لە خاوەنی (ستۆدیۆ) کەم پرسی کە ناوی (بابا عەلی)یە !

– ئەم وێنەیە – ئەحمەدی سەعید –ی گوێندە نی‌یە ؟ (باباعەلی) ووتی نایزانم . ووتم کێ وێنەکەی هێناوە . لە بەری بگریتەوە بۆی . لی‌ی بپرسە .

– پاش ماوەیەك چوومەوە بۆ لای (بابا علی) ووتی بەڵێ وێنەی (ئەحمەدی سەعید)ی گۆیندەیە ئەوەیە کە تۆ دەتویست . ناو نیشانی خزمێکی بۆ هەڵدام[٢] . چووم بۆ لای‌و دەربارەی ئەو بەهرەمەندە ووتی :

ناوی تەواوی ئەو گۆیندە دەنگخۆشە (ئەحمەد کوڕی سەعید کوڕی ئەحمەدقیتە)یە .

ساڵی (١٩٠٠) لە شاری سلێمانی لە گەڕەکی (پیرمە سوور) لە دایك بووە .

– قوتابخانەی (اعدادیە)ی ئەو سەردەمەی تەواوکردووە . بووە بە (کاتبی گومرگ) لە پاشا (کاتبی مدنی) لای مدیری پۆلیس ! دواجار . کراوە بە (رئیس عرفا)ی پۆلیس‌و نێرراوە بۆ (پێنجوین)

– لەبەر دەنگخۆشی‌و مەقام زانینی زور ڕێزی گیراوە لە سەر داخازی (وەکیل موتەسەریفی سلێمانی (ناجی هورمزی)[٣] داوەتی بۆ بولبولی کوردستان (سەید عەلی ئەسغەر) کردووە . لە (بلکیان) دوو شەو (گۆوەندو گۆرانی‌یان) سازکردووە . لەو داوەتەدا (حسەین خانی تارزەن) و (سەید ئەشرەفی) کوڕی سەید عەلی ئەسغەر . بەشداربوون . (ئەحمەدی سەعید) خۆی مەسرەفی ئەو ئاهەنگ‌و گۆوەندەی کێشاوە .

– لە (کۆمپانی‌یەکانی قەوان) لە بەغداوە داوای لی‌کراوە کە گۆرانی‌یەکانی بۆ تۆمار بکەن لەبەر کەمتەرخەمی‌و کاروباری خوی نەچووە بە دەنگیانەوە . شوێنەوار و بەرهەمی دەنگی لە دوا بە جێ‌نەماوە . ! .

– لە پێنجوین تووشی (نەخۆشی جگەر) بووە و هەر بەو نەخۆشی‌یە کۆچی دوایی‌کردووە لە ساڵی (١٩٣٨)دا . گۆڕەکەی لە (گردی سەیوان)ە .

– دوو کوڕی لە دوا بە جێ ماوە کاك (صلاح‌الدین)و کاك (کمال) کە ئێستا لە سلێمانی نیشتەجێن . لەگەڵ کچێکدا .

لە گۆرانی‌یەکانی ئەحمەدی سەعید
(دولبەر)

(بەستە)

نەغمەی سێگا :
هۆنراوە : کۆن
گۆرانی‌ی : ئەحمەدی سەعید

ئەوا گەییشتە جێ . قەتاری سنە
یەکێکیان تیایە نازداری منە

+ +

سەرقافڵەچی گیان . بگرە لەنگەری
لەگەڵ تۆدایە . ناسکە دولبەری

+ +

پڵپڵەی ئاڵتوون شۆڕبوونە خوازی
ڕاگیربوون لە سەر جووتە هەناری

+ +

هەر خۆم بە سەر گەرد نازو نیگاکەت
گیانم بە فیدای تۆزی ڕێگاکەت

+ +

مودەتێکە من چاوم لەرێ‌یە
دڵم زامارە یار شیفای پی‌یە

+ +

(٤)

مەقام سێگا

گۆرانیی : ئەحمەدی سەعید
هۆنراوە : (کوردیی)[٥]

«تەبیب دێنن ، دەوای دەردم بکا ، خۆ من زەدەی دووریم
«بەبێ (داروویی) وەسڵی ئەو نیی‌یە ئارام‌و تەسکینم .
«ئەگەر مومکین نەبوو ژینم ، کە من مردم وەسییەت بێ
«لە باتی قەوم‌و خوێشانم ، لە سەر مەیتم بکاشینم»
«شەهیدی عەشقم‌و مەمشۆن‌و کفنم بۆ مەکەن یاران
گەواهی حەشرە بۆ دەعوای شەهادەت بەرگی خوینیم
«لە پەردەی تاهیری[٦] گەر بێ سەدای ئەو عاشقی یارەم
ئیتر حاجەت نیی‌یە بێنن مەلا بۆوەعزو تەلقینم
«عەبەس کوردی مەلائك‌دێن دەپرسن مەزهەب‌و دینت .
کە قادر خۆی دەزانێ من لە سەر کام مەزهەب‌و دینم .

(پەراوێز)

١ مامۆستا نوسیویێتی (١٩٠٠) بووە (١٩٣٥) مردووە . کەس‌و حزمانی دەڵێن (١٩٣٨) کۆچی دوایی کردووە .

٢ - ئەو حزمەی (ئەحمەدی سەعید) ناوی کاك (حەمە علی کوێخا صالح)ە لە سلێمانی بەرگدرووە دوکانەکەی لە خوار (خەستەخانەی ناوەڕاست) .

٣ ناجی هورمزی : وەکیلی متصرفی سلێمانی بووە لە ڕۆژی ١٩٣٦/٧/٢٥ تاکوو ١٩٣٧/٩/٣٠

٤ ئەم هۆنراوە فۆلکلۆری‌یە بە (بەستە)وە ووتویەتی هۆنراوەکەی (مستەفا بەگی کوردی) بە (مەقامی سێگا)وە (مامە حەمەی نانەوا) ،هاوڕێ‌و هاوگۆی ئەحمەدی سەعید) بووە ئەو شیعرەکانی دەزانی‌و لە دەمی ئەوەوە وەرم‌گرتووە .

٥ - بڕوانە ل ٢٧ (دیوانی کوردی) ، مامۆستا گیو موکریانی .

٦ - تاهیری : لقە مەقامێکە لە مەقامەکانی عێراق پیێی دەگوترێ (زەنگەنە) . . سەر هەڵدانی ئەم مەقامە ئەگەڕێتەوە بۆ عەشیرەتی زەنگەنەو لە ڕیشەدا مەقامێکی کوردی‌یە . بەڵام مامۆستا گیوی خوالێ‌خۆش‌بوو کردوویەتی بە پەردەی (ظاهری) .